

K R O N I K A

**Profesor Valerij Michajlovič Mokienko, DrSc.
čestným doktorem Univerzity Palackého v Olomouci**

Prof. Valerij Michajlovič Mokienko, DrSc., je v současné době profesorem Petrohradské univerzity a Institut für Slavistik Ernst-Moritz-Arndt-Univesitat Greifswald. Narodil se v roce 1940 v ukrajinském Izmailu. Absolvoval bohemistiku na Petrohradské státní univerzitě. V roce 1969 obhájil kandidátskou disertaci a v roce 1977 pak doktorskou disertaci na téma *Protiklady frazeologie a její dynamika*, na jejímž základě se stal profesorem Petrohradské university.

V. M. Mokienko je autorem více než 700 prací z oblasti lingvistiky (rusistiky a slavistiky). Své statě publikoval také v řadě renomovaných časopisů. Mnoho ze svých prací publikoval prof. Mokienko na českých univerzitách a v českém vědeckém tisku: „Otázky jazykovědy“, „Славяноведение“, „Филологические науки“, „Русская речь“, „Мовознавство“, „Slavia“, „Revue des études slaves“, „La langue russe“, „Rusistik“, „Preverbium“ aj. Úctyhodný je i počet jeho knih – čítá 54 titulů, v nichž se věnuje především ruské frazeologii v širokém srovnávacím kontextu s jinými slovanskými jazyky. Lze z nich především uvést: *Чешский язык* (Leningrad 1978), *Славянская фразеология* (Moskva 1980 a 1989), *Загадки русской фразеологии* (Moskva 1990), *Русские фразеологизмы. Лингвострановедческий словарь* (spoluautor: V. P. Felicyna; Moskva 1990), *История и этимология русских фразеологизмов, библиографический указатель* (spoluautoři: A. K. Birich a L. I. Stěpanova; München 1994), *Словарь русской бранной лексики* (Berlin 1995), *Фразеологизмы в русской речи. Словарь* (spoluautor: T. G. Nikitina, Санкт-Петербург 2000), *Česko-ruský frazeologický slovník* (spoluautor: A. Wurm; Olomouc 2002), *Новая русская фразеология* (Opole 2003), *Русская фразеология для немцев* (spoluautoři C. Walter, T. Malinski a L. Stěpanova; Moskva 2005) aj.

Je důležité uvést, že prof. V. M. Mokienko během své vědecké kariéry se vedle mateřské Petrohradské univerzity stal nedílnou součástí významných zahraničních slavistických pracovišť. Jsou známy jeho přednášky v Praze (1976), Olomouci (1979), Hamburku (1983), Mannheimu (1986, 1991, 1992), Washingtonu a Bostonu (1988), Milánu a Bari (1990), Budapešti (1990). Je známo jeho působení v americkém Durhamu. Od roku 1990 do roku 1993 trvale přednášel na Svobodné univerzitě v Berlíně, potom následovalo v letech 1994–1995 působení na univerzitě v Grazu. V roce 1995 byl ustanoven jako řádný profesor Ernst-Moritz-Arndt-Univesitat Greifswald a v Institutě für Slavistik už více než deset let vede greifswaldskou ukra-

jinistiku. Jeho zásluhou mohla katedra slavistiky s touto německou univerzitou uzavřít plodnou smlouvu o spolupráci. Dnes prof. Mokienko přednáší paralelně v Petrohradě a v Německu. Mnozí z nás si pamatujeme na jeho přednášky v Praze a Olomouci. Jeho aspirantské semináře byly nejen pro svou náročnost, ale i pro svou netradiční formu oblíbeným místem setkávání odborníků.

Pro prof. V. Mokienka je příznačné, že na každém ze svých pracovišť kolem sebe soustředil vědecké týmy, které pod jeho vedením pracovaly na mezinárodních frazeologických projektech. Tak byly vychovány desítky odborníků, kteří dnes pracují po celém světě. Pro olomouckou rusistiku a slavistiku byl už od poloviny 60. let velmi důležitý kontakt s Petrohradskou univerzitou a její slavistikou. Nešlo jen o vzájemné studijní pobyty našich a ruských studentů, asistentů, docentů a profesorů, ale především díky prof. V. Mokienkovi se vytvořily trvalé petrohradsko-olomoucké vědecké vazby, které dalece přesahovaly na tu dobu obvyklé rusko-české meziuniverzitní kontakty. Desítky ruských bohemistů – učitelů a překladatelů – takto prošly olomouckými kurzy českého jazyka a seznamovaly se s českými realitami a naopak desítky našich absolventů prošlo petrohradskou slavistikou. Olomoucká odborná veřejnost zná prof. V. Mokienka jako pravidelného hosta a ctěného účastníka téměř třicetileté tradice mezinárodních konferencí Olomouckých dnů rusistů na naší univerzitě. Díky jeho mezinárodní autoritě jsou frazeologické sekce Olomouckých dnů rusistů jedním ze středisek mezinárodních setkání vědců z mnoha zemí Evropy. Stalo se dobrou tradicí, že vždy při svých pobytech na UP přednáší i pro studenty. Důležitým výsledkem olomoucko-petrohradské spolupráce je také vydání jeho *Česko-ruského frazeologického slovníku* v Olomouci, prvního v rusko-české lexikografii.

Jeho přednášky mají vedle patřičného odborného nadhledu také osobitý humor a vtip. Skoro by se mohlo zdát, že profesor Valerij Mokienko chce publikum především pobavit, a potom – jen tak, jako by mezi řečí, vysloví to, nad čím usilovně pracuje a přemýšlí celý svůj život. Mohlo by se nám dnes už zdát skoro bezvýznamné, že profesor V. Mokienko kdysi jako student překládal *Směšné lásky* Milana Kundery. Zajímavé je na tom něco jiného. Dovedl totiž jako student petrohradské bohemistiky vyložit svým přátelům ze zcela nefilologických oborů a s jiným myšlenkovým zaměřením, že v případě *Falešného autostopu* jde o něco úplně jiného, než na co jsou zvyklí ze sovětské literatury a sovětského myšlení vůbec.

Mohlo by se při dnešní příležitosti zdát bezvýznamné, že je profesor V. Mokienko velkým propagátorem moravské lidové písně. Při jeho kytarových večerech se mezinárodnímu publiku derou přes rty podmanivé rýmy moravské písňové poezie a prostřednictvím rázovitých melodií jsou si lidé najednou bližší, i když samotné významy slov jsou odhadovány neslovanskými posluchači jen velmi neurčitě. A také by se při dnešní příležitosti mohlo zdát poněkud nepatřičné připomínat nadšení prof. V. Mokienka pro fotbal a jeho zanícené organizování mezinárodních střetnutí. Ale možná právě i tyto okolnosti dotváří celkový obraz osobnosti prof. V. Mokienka.

Prof. Valerij M. Mokienko je odbornou veřejností přijímán jako významný lingvista evropského formátu. Od r. 1999 zastupuje slovanskou frazeologii v Evropské

frazeologické společnosti (Europhras), od r. 2003 je předsedou Frazeologické komise při Mezinárodním komitétu slavistů a už 10 let organizuje každoroční mezinárodní frazeologické konference ve slovanských zemích.

Palackého univerzita si váží toho, že podstatnou část své práce věnoval olomoucké slavistice, jejímu rozvoji a mezinárodnímu ohlasu. Z tohoto důvodu pokládá Univerzita Palackého v Olomouci za čest udělit prof. Valeriji Michajloviči Mokienkovi čestný titul *doktora honoris causa*.

Eva Vysloužilová, Olomouc

Poznasz drzewo po owocach

W 80 rocznicę urodzin Profesora PhDr. Jiřego Damborskiego, DrSc.

Dziś ta myśl rzadko jest postrzegana jako prawda ponadczasowa. Coraz częściej liczy się spektakularny, ale chwilowy efekt niż żmudna i solidna praca, dająca niezaprzeczalny długofalowy skutek. Warto więc od czasu do czasu przypominać drzewa silne i mocne, których owocami żywimy się również dziś. Dla przykładu wymieńmy takie choćby postacie-okazy, jak Bohuslav Havránek, Bohumil Mathesius, Karel Horálek, Bohumil Kopečný, Antonín Dostál, Franc Jakopin, Aleksander V. Isačenko, Kazimierz Nitsch, Tadeusz Lehr-Spławiński czy Jiří Damborský. Dęby, których owoce stały się pokarmem dla wielu pokoleń slawistów.

Okazja do przypomnienia jest przednia. Właśnie w ostatnich dniach maja (dokładnie 22 maja 2007 r.) jeden z naszych dębów będzie słał swoje 80 urodziny. Mowa o Profesorze Jiřim Damborskim, którego nauczycielami byli wspomniani wyżej naukowcy czescy, słoweńscy, rosyjscy czy polscy. Oni niejako ukształtowali profil naukowy Profesora: slawistyka.

Profesor Jiří Damborský swoją drogę naukową rozpoczął na Uniwersytecie Karola w Pradze, doskonalił ją na Uniwersytecie F. Palackiego w Ołomuńcu, Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, a także na Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytecie Warszawskim. Dostał więc solidne filologiczne i slawistyczne wykształcenie. Tej problematyce pozostaje nadal wierny. Ostatnia jego książka, która ukazała się drukiem właśnie w maju tego roku w Katowicach *Rozważania slawistyczne*, jest jednoznacznym tego potwierdzeniem.

Prace naukowe Profesora zawsze były przyjmowane z wielkim zainteresowaniem. *Participium I-ové ve slovanštině* (Warszawa 1966) i *Neurčité a jmenné tvary slovesné v polštině* (Olomouc 1967), poprzedzone wieloma szczegółowymi badaniami, których wyniki opublikował Profesor m.in. na łamach czasopism polskich „Polonistyka” i „Poradnik Językowy”, do dziś należą do pionierskich badań nad morfologią słowiańską. Również i późniejsze *Studia porównawcze nad słownictwem i frazeologią polską i czeską* (Warszawa 1977) zostały przyjęte przez świat słowiański

z wielkim uznaniem. Prace te bowiem wytyczyły kierunek badań, którym Profesor się poświęcił: komparatystyka slawistyczna, szczególnie polsko-czeska. Tego zakresu dotyczy ponad 50 artykułów wydrukowanych w Polsce i w Czechach. Wymieńmy tu tylko kilka z nich: *Znaczenie krótkich form przymiotnikowych we współczesnym języku polskim* (1960), *Określenie miejsca w języku polskim (w porównaniu z czeskim)* (1964), *Polskie konstrukcje gerundialne z jako* (1967), *Frazeologia czeska i polska w ujęciu porównawczym* (1969), *Próba charakterystyki czeskiego języka mówionego* (1971), *Zdanie pojedyncze w językach polskim i czeskim (studium konfrontatywne)* (1974), *Rola perswazyjna języka prasy* (1981), *Praski strukturalizm i Jan Baudouin de Courtenay* (1989), *Wyrażenia posesywności w językach polskim i czeskim* (1990), *Změny v sociální modalitě* (1993), *Nazwy własne w ujęciu konfrontatywnym* (1994), *Komplementarność gatunek – styl funkcjonalny* (1996), *Dwujęzyczność w tekście literackim* (1998) itd. To wyliczanie można by i kontynuować, i uzupełnić o pominięte tutaj artykuły. Jednak już takie zestawienie daje obraz wachlarza problemów, którymi zajmował się Profesor.

W latach dziewięćdziesiątych Profesor Jiří Damborský podjął się nowego problemu badawczego: język polski w konfrontacji z innymi językami, a przede wszystkim z językiem francuskim. Zaowocowały one wydaniem w 1999 roku monografii *Polština a franština ve vzájemném vztahu* (Ostrava) oraz kilkoma artykułami na temat kalk językowych, a później także wspomnianą wyżej pracą *Rozważania slawistyczne*.

Profesor Jiří Damborský znany jest także jako wielki popularyzator języka czeskiego w Polsce i polskiego w Czechach. Zwróćmy tutaj uwagę przede wszystkim na ten pierwszy aspekt jego działalności popularyzatorskiej. Już w czasach pobytu na Uniwersytecie Warszawskim rozpoczął opracowywanie gramatyki czeskiej dla Polaków, gramatyki, która w swym założeniu miała być gramatyką konfrontatywną. Została ona wydana przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w Warszawie w 1970 r. (*Podstawy gramatyki czeskiej*). W ślad za tym poszły inne podręczniki do nauki języka czeskiego na bazie blisko spokrewnionego języka słowiańskiego: *Mluvte česky? Związy kursu jazyka českého* (Warszawa 1972), *Minirozmówki české* (Warszawa 1981, później jeszcze pięć wydań) oraz *Błyskawiczny kurs języka czeskiego* (Katowice 1991).

Profesor Jiří Damborský zawsze był dobrze znany w kręgach slawistycznych. Uznawano i uznaje się Go za zasługi na polu naukowym i akademickim. Ponad 15 lat działał na polskich uczelniach akademickich w Poznaniu, Warszawie i Opolu. Przyczynił się również do rozwoju polonistyki w Ołomuńcu i w Ostrawie. Właśnie w dowód uznania zasług polonistycznych został dwukrotnie odznaczony: w 1979 roku odznaką „Zasłużony dla kultury polskiej” i w 1998 r. „Krzyżem Oficerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej”. Natomiast środowisko naukowe Polski nadało Profesorowi tytuł honorowego członka Polskiego Towarzystwa Językoznawczego.

Jedna z prawd uniwersalnych głosi, że dobrze posadzone drzewo, wydaje dobre owoce. Sadząc więc drzewa, nie należy się spieszyć, a nie tylko wydadzą dobry owoc,

ale także długo będą wszystkim służyć swoim cieniem, jak pisał Jan Kochanowski, czy radą, jak podkreślał Adam Mickiewicz. Czyż możemy wątpić, że tego nie wiedzieli Bohuslav Havránek, Bohumil Mathesius, Karel Horálek, Bohumil Kopečný etc., spoglądając na drzewo przez nich posadzone? Takie drzewa długo nie popadną w zapomnienie. Życzymy więc Profesorowi dalszych owocnych lat pracy na polu slawistyki!

Mieczysław Balowski, Ostrava